HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

(א) יקחו ספרים ספרים לוקחין תורה אבל אם מכרו תורה לא יקחו ספרים ספרים לא יקחו מטפחות מטפחות לא יקחו תיבה תיבה לא יקחו בית הכנסת בית הכנסת לא יקחו את הרחוב וכן במותריהן: **גמ׳** בני העיר שמכרו רחובה של עיר אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן זו דברי ר׳ מנחם בר יוסי סתומתאה אבל חכ"א אהרחוב אין בו משום קדושה ור׳ מנחם בר יוסי מאי טעמיה הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות ורבנן ההוא אקראי בעלמא: בית הכנסת לוקחין תיבה: אמר רבי שמואל בר נחמני א"ר יונתן בלא שנו אלא בית הכנסת של כפרים אבל בית הכנסת של כרכין כיון דמעלמא אתו ליה לא מצו מזבני ליה דהוה ליה דרבים אמר רב אשי גהאי בי כנישתא דמתא מחסיא אף על גב דמעלמא אתו לה כיון דאדעתא דידי קאתו אי בעינא מזבנינא לה מיתיבי (א)א"ר יהודה מעשה בבית הכנסת של טורסיים שהיה בירושלים שמכרוה לרבי אליעזר ועשה בה כל צרכיו והא התם דכרכים הוה ההיא בי כנישתא זוטי הוה ואינהו עבדוה מיתיבי [1]בבית ארץ אחוזתכם (ב)דאחוזתכם מיטמא בנגעים ואין ירושלים מיטמא בנגעים אמר רבי יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד הא בתי כנסיות ובתי מדרשות מיטמאין אמאי הא דכרכין הוו אימא א"ר יהודה אני לא שמעתי אלא מקום מקודש בלבד במאי קמיפלגי ת"ק סבר (ג)הלא נתחלקה ירושלים לשבטים ורבי יהודה סבר נתחלקה ירושלים לשבטים ובפלוגתא דהני תנאי דתניא (ד)מה היה בחלקו של יהודה הר הבית הלשכות והעזרות ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל ובית קדשי הקדשים ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ובה מזבח בנוי והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לבולעה שנאמר [2]חופף עליו כל היום (ה)לפיכך זכה בנימין ונעשה אושפיזכן לשכינה (ו)והאי תנא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים דתניא (ז)ואין משכירים בתים בירושלים מפני שאינן שלהן ר"א (ח)(בר צדוק) אומר אף לא מטות לפיכך עורות קדשים בעלי אושפיזין נוטלין אותן בזרוע אמר אביי ש"מ אורח ארעא למישבק איניש גולפא ומשכא באושפיזיה אמר רבא זלא שנו אלא שלא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אבל מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר אפילו

למישתא

לוקחין ספרים. נביאים וכתובים: **אבל מכרו תורה כו׳.** שמעלין בקדש ולא מורידין. תוספתא(ט) מעלין בקדש דכתיב ויקם משה את המשכן (שמות מ) בצלאל עשה ומשה שהיה גדול ממנו הקימו ולא מורידים דכתיב את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים צפוי למזבח כי הקריבום לפני ה׳ ויקדשו וגו׳ (במדבר יז) כיון שהוקדשו הוקדשו(י) עד כאן: **וכן במותריהן.** מכרו ספרים ולקחו ממקצת הדמים תורה לא יקחו מן המותר דבר שקדושתו פחותה: **גמ׳ זו דברי ר׳ מנחם כו׳.** בהדיא אמרינן בתוספתא דמגילה (פ"ב) דהוא אמרה: **הואיל והעם מתפללים בו בתעניות ובמעמדות.** כדתנן במסכת תעניות (דף טו.) עברו אלו ולא נענו מוציאין את התיבה לרחובה של עיר. תוספת׳(ט) ובמעמדות (ב) תנן(כ) מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית ותניא בגמרא(ל) אנשי מעמד נכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשבת אפשר בית הכנסת היה להם קבוע ברחובה של עיר ומתכנסין שם המעמד כולו כדרך ששנינו בביכורים (פ"ג משנה ב) כל העיירות שבמעמד מתכנסין (מ) לעיירות של מעמד ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסין לבתים ולנין שם והיה הממונה אומר קומו ונעלה ציון אל ה׳ אלהינו הא למדת כינוס עיירות ברחוב היתה ואקראי הוי שמעמד (ג) הזה אינו חוזר חלילה עד חצי שנה ובתלמידי רבינו יצחק הלוי מצאתי ⊘ ובמעמדות לא גרסינן ומפרש שלא היתה תפלתן ברחוב עד כאן: **אקראי בעלמא.** אינו תדיר: **לא שנו.** דיכולין למכור בית הכנסת אלא של כפרין: **אבל של כרכין.** הוה להו בתי כנסיות דרבים והכל בעליהן ואין בני העיר לבדם בעלים להם: **טורסיים.** ⊘ צורפי נחושת: **ואין ירושלים מטמאה בנגעים.** דלאו אחוזה היא כדאמרי׳ לקמן. דסבירא ליה להאי תנא לא נתחלקה ירושלים לשבטים ולא נפלה בגורל לא ליהודה ולא לבנימין: **אני לא שמעתי.** שלא יהא מיטמא אלא מקום מקדש בלבד משום דבית של קודש הוא וגבי נגעים ובא אשר לו הבית (ויקרא יד) בעינן אבל ירושלים מיטמא בנגעים דסבר נתחלקה לשבטים ואחוזתכם קרינא ליה. קתני מיהת לרבי יהודה דאית ליה נתחלקה לא שנו אלא מקום מקדש אבל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבה (ד) כשאר בתי העיר ואע"ג דשל כרך הוא: **מקודש.** אף בתי כנסיות משמע: **הר הבית.** בכניסתו מצד המזרח. כל מה שיש שם פנוי קרוי הר הבית שאין לה שם אחר: **והלשכות.** שבתוך החיל: **והעזרות.** שלשתן עזרת נשים ועזרת ישראל הן אחת עשרה אמה שישראל רשאין ליכנס לפנים מן השער ואחריהם לצד מערב לעזרת כהנים י"א אמה שבין דריסת רגלי ישראל למזבח החיצון: **ומה היה בחלקו של בנימין אולם והיכל** (ה). מצד מערב. עכשיו יותר בנתיים מקום המזבח ל"ב אמה ובין האולם והמזבח כ"ב אמה שלא פירש של מי הוא חזר ופירש רצועה יוצאה כו׳ לימדך כאן רצועה זו לבדה ליהודה אבל לפונו של מזבח ודרומו ומערבו של בנימין. ובמסכת זבחים(נ) אמרינן שאין ליהודה באותה הרצועה אלא המזרחית מקום היסוד ולכך לא היה יסוד למזרחו של מזבח: **והיה בנימין הצדיק.** צופה ברוח הקדש שכן עתיד להיות ומצטער עליה: **חופף עליו.** אדם המצטער חופף ומתחכך בבגדיו. לשון שפשוף כמו נזיר חופף ומפספס (נזיר דף מב.): **אושפיזכן.** שהיה ארון בחלקו: **והאי תנא סבר כו׳.** והיינו תנאי דאמרן לעיל: **אין משכירין.** בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים אלא בחנם נותנין להן ונכנסין לתוכן: **עורות קדשים.** תודה ושלמים שהעורות לבעלים: **גולפא.** קנקן של חרס שנשתמש בו: **ומשכא.** אם שחט בהמה: **לא שנו.** דאין מורידין דמים מקדושתן ⊘ ובית הכנסת (ו) בחשיבותו עומד אף ביד לוקח דומיא דספרים לוקח בהן ס"ת והלה מנהיג ספרים בהוייתן: **אלא שלא מכרו.** הטובים ברשות העם. [אבל אם מכרו וכו׳] פקעה קדושה מן החפץ ומן הדמים ומותר לעשות מהן כל רצונם. והיינו דבעא מיניה רבינא מרב אשי על תילא דבי כנישתא(ס) מהו למיזרעה אלמא במכר כל דהו הבית והמעות בקדושתייהו קיימי:

למישתא

כיון דמעלמא קאתו לה. נראה לפרש הכי כיון שרוב בני אדם רגילים ללכת שם להתפלל אף על פי שאין נותנים כלום בבנינו מכל מקום כיון דלדעת אותן רבים נעשה חמורה קדושתו ואינן יכולין למוכרו ועוד יש לפרש כיון שרבים נותנים בבנינו ובשאר צרכיו ובסמוך נמי דקאמר רב אשי דאדעתא דידי קאתו היינו ממה שנותנים בו לעשות רצונו: **ואמאי** והא דכרכים נינהו. משמע דסבירא ליה למקשן דכיון דלא מיזדבני דאין להן ליטמא בנגעים משום דלא מיקרי אחוזתכם וגם לא קרינן ביה אשר לו הבית וקשה דהא בפ"ק דיומא (דף יא.) מחייב ר"מ בית הכנסת של כרכים במזוזה וגם מוקי ברייתא דהתם דקאמר דבית הכנסת מיטמא בנגעים כוותיה ועוד קשה אמאי נקט של כרכים דהא (ר"מ) (ע) לא מפליג התם בין של כרכים לשל כפרים לענין נגעים ומזוזה ויש לומר דודאי המקשן טעה בתרתי חדא דאין חילוק בין כרכים לשל כפרים כדמסיק התם לרבנן דר"מ דהיינו ר׳ יהודה וגם טעה בהא דאע"ג דלא מיזדבני יש להן ליטמא בנגעים לרבי מאיר: **ורצועה** יוצאה מחלק יהודה לחלק בנימין ובה היה מזבח בנוי. קשה דהא בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג:) אמר דקרן דרומית מזרחית לא היה יסוד לפי שלא היה יסוד אלא בחלקו של טורף (ז) בנימין דכתיב בנימין זאב יטרף (בראשית מט) אלמא שכל המזבח בנוי בחלקו של בנימין וי"ל אותו קרן דרומית מזרחית שלא היה בו יסוד שהיה בחלק יהודה על זה היה מצטער בנימין לבולעה כדי שיהא כל המזבח בחלקו: **אף** לא המטות. פירש הר"ר יוסף דסבירא ליה דכיון שהקרקע מקום המטות לא היה מיוחד לבעלים לא היה כח בידם להשכירם שכירות שלהם ומכל מקום מחמת מטלטליהם היו נוטלין עורות הקדשים:

אוגורה

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"ב], ב) יומא יב. ב"ק פב:, ג) [סוטה מה:], ד) יומא יב. זבחים נג: קיח., ה) [עי׳ סוטה לז.], ו) [שנאמר ובין כתפיו שכן כצ"ל וכן הוא להדיא הגי׳ ביומ׳ ובזבחי׳], ז) [תוס׳ מ"ש פ"א], ח) [בתוספתא איתא בר׳ שמעון], ט) בס"א: תוספת, י) [וכן איתא בהדיא במנחות לט. ויליף דמעלין מאת מחתות החטאים וכו׳ ודלא מורידין יליף מויקם משה את המשכן וכו׳ וע"ש בפרש"י וצ"ע וכן בשבת כא: כתב רש"י ד"ה מעלין בקדש ואין מורידין מקראי ילפינן לה במנחות פרק שתי הלחם], כ) [תענית כו.], ל) [תענית כז:], מ) [לעיר של ראש המעמד], נ) [דף נג:], ס) [ע"ב], ע) לא מפליג התם ור"ל למסקנא דהתם החילוק הוא בין אית ביה בית דירה או לא ודכפרים ודכרכים שוה לכ"ע ועי׳ במהרש"א,

עין משפט נר מצוה

ב א מיי׳ פי"א מהל׳ תפלה הלכה כא טוש"ע א"ח סי׳ קנד ס"א:

ג ב מיי׳ שם הל׳ טז טוש"ע שם סי׳ קנג סעיף ז:

ג [מיי׳ שם הלכה יט טוש"ע שם]:

ד ד מיי׳ פי"ד מהל׳ טומאת צרעת הלכה יא ופ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יד:

ה ה מיי׳ שם ופ"ט מהל׳ רוצח הלכה ד:

ו ו מיי׳ פ"ז מהלכות בית הבחירה הל׳ יד:

ז ז מיי׳ פי"א מהלכות תפלה הלכה יז טוש"ע א"ח סי׳ קנג סעיף ז:

◆

תורה אור השלם

1. כִּי תָבֹאוּ אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָכֶם לַאֲחֻזָּה וְנָתַתִּי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם: ויקרא יד לד
2. לְבִנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְיָ יִשְׁכֹּן לָבֶטַח עָלָיו חֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן: דברים לג יב

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה לוקחין ספרים: **(ב)** רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות **והא דתנן** וכו׳ אפשר **דבית** הכנסת וכו׳ נכנסין לבתים ולמשכים היה הממונה כו׳ כצ"ל ותיבות ולנין שם נמחק ונ"ב פי׳ כל אנשי העיירות של אנשי מעמד מתכנסין לעיר של ראש המעמד: **(ג)** בא"ד ואקראי הוה שמעמד הזה. נ"ב [חסר ההתחלה ונשאר זה הלשון] הכא בביכורים דמתכנסין לעיר של מעמד ולנין ברחובה של עיר קמיירי הכא דהיו מתפללין בצבור ברחובה של עיר באותן הימים שהיו לנין שם ואקראי בעלמא הוה פעם אחת בשנה ואפ"ה לר׳ מנחם יש בהן משום קדושה ולא דמי להא דקאמר לקמן בסוף דף כ"ז אי הכי קדשתינהו לכולהו שבילי דנהרדעא דהתם בהתפלל ביחיד בדין כ"ע מודו דאין בו משום קדושה: **(ד)** ד"ה אני לא וכו׳ ובתי מדרשות שבה מטמאין כשאר בתי: **(ה)** ד"ה ומה היה וכו׳ אולם והיכל ובית קדשי הקדשים שהוא לצד מערב עכשיו נשאר בנתיים מקום המזבח וכו׳ באותה הרצועה אלא קרן מזרחית דרומית מקום היסוד: **(ו)** ד"ה לא שנו וכו׳ ובית הכנסת בקדושתו עומד וכו׳ מנהיג ספרים בקדושתן אלא שלא מכרו שבעה הטובים: **(ז)** תוס׳ ד"ה ורצועה וכו׳ של טורף שהוא בנימין:

◆

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תוספתא ובמעמדות וכו׳. ובמעמדות לא גרסינן בחי׳ הרמב"ן ב"ב דף עז ד"ה אין אותיות כתב דאשגירות לישנא הוא ולאו דוקא מעמדות: **שם** ד"ה טורסיים צורפי נחושת. עי׳ חולין דף נז ע"ב תד"ה מטלית. ע"ז דף יז ע"ב תד"ה רבן: **שם ד"ה לא שנו** כו׳ ובהכ"נ בחשיבותו. מבואר דס"ל לרש"י דבלא מעמד אנשי העיר אין מורידין דמים מקדושתן וגם הבהכ"נ בחשיבותו ובמעמד אנשי העיר בהכ"נ והדמים יוצאים לחולין ותמוה לי מזה דברי רש"י לקמן כז ע"ב ד"ה ורבנן וכו׳ דכיון דשקיל דמי ומעלה להו בקדושה וכו׳ וממ"נ אם במכרו במעמד אנשי העיר לא צריך להעלות הדמים בקדושה ואעפ"כ הלוקח מה דבעי עביד דהא בהכ"נ יוצא לחולין והמעות מותר אפי׳ למישתי בי׳ שכרא ובלא מעמד אנשי העיר אף אם מעלין הדמים בקדושה מ"מ הבהכ"נ בקדושתה קאי ולע"ג:

◆

מוסף רש"י

סתומתאה. עי׳ רש"י לעיל ב. וכורות ל. **ואין ירושלים מיטמא בנגעים.** שאין אחוזה להם, קסבר לא נתחלקה לשבטים יהודה ובנימין אלא כל השבטים שוין בה (יומא יב.). **אני לא שמעתי.** קסבר נתחלקה לשבטים, **אלא מקום מקדש בלבד.** שכשקנה דוד את גורן מארונה היבוסי גבה הכסף מכל שבט ושבט כדאמרינן בספרי ובשחיטת קדשים (שם). **במאי קמיפלגי.** ר׳ יהודה ורבנן (שם). **הר הבית הלשכות והעזרות.** לצד המזרחי רוחב הר הבית עזרת נשים כולה ועזרת ישראל כולה, וי"א אמה של מקום רגלי דריסת הכהנים להלן מרגלי ישראל ושם המזבח מתחיל משם ולמערב בחלקו של בנימין, אלא שבמקום מושב המזבח יוצאה רצועה מחלקו של יהודה ונכנסה לקרן מזרחית דרומית (שם). **ורצועה היתה יוצאת מחלקו של יהודה.** לדרומו של מזבח, שחלקו של יהודה היה במזרח, כדתניא מה היה בחלקו של יהודה הר הבית (בכניסתו) והלשכות שבו והעזרות, עזרת נשים כולה ועזרת ישראל שנים ועשרים אמה של מקום דריסת רגלי הכהנים ומקום דריסת רגלי ישראל מיקרו עזרות, נמצא חלקו של יהודה במזרח המזבח ובצלו לדרום והמזבח אוכל בחלקו אמה במזרח, אלא שבצד קרן מזרחית צפונית היה כלה חלקו של יהודה, שהיתה אותה אמה ברחוק מן הקרן אמה והרצועה היתה יוצאה בדרום למזבח ונכנסת בחלקו של בנימין, שממקום הדריסה ולמערב היה חלקו של בנימין, אלא שרצועה זו היתה ליהודה באה בתוך חלקו של בנימין בדרומו של מזבח ומזבח אוכל בה אמה, והיא אמה שהיה כניסת היסוד ראוי להיות בה, כדאמר מר (מדות פ"ג מ"א) עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד כל אורך כותל מזרחי בעובי אמה היה אוכל חלקו של יהודה וכן כותל דרומי לבד אמה סמוך לקרן דרומית מערבית, ולבד אמה סמוך לקרן מזרחית צפונית (זבחים נג:). **חופף.** כמו נזיר חופף ומפספס, דפרוטי"ר דגרנטו"ר בלע"ז, כאדם המחשב ודואג (שם נד.) כאדם המתחכך מחמת שאינו משיג תאותו (יומא יב.). **אושפיזכן לשכינה.** שהיה הארון נתון בחלקו (שם) שבית קדשי הקדשים בנוי בחלקו (סוטה לז.). **והאי תנא.** דלקמן, **סבר לא נתחלקה.** והיינו תנאי (יומא יב.). **עורות קדשים.** של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם (שם). **גולפא.** קנקן של חרס, **ומשכא.** עור בהמה שהוא שוחט ואוכל בבית בעל הבית (שם).

◆

רבינו חננאל

פרק שלישי: **בני העיר**

בני העיר שמכרו רחובה של עיר לוקחין בדמים בית הכנסת כו׳. אוקימנא לר׳ מנחם בר׳ יוסי סתימתאה, דסבר הואיל והעם מתפללין בה בתעניות ובמעמדות יש בה קדושה. אבל חכמים אומרים אקראי בעלמא הוא, הרחוב אין בו משום קדושה. פי׳ דברי ר׳ פלוני סתימתאה, זו המשנה אף על פי שהיא סתם משנה, אינה לר׳ מאיר כדקיימא לן סתם משנה ר׳ מאיר היא, א) אלא [ל]ר׳ עקיבא היא אי לר׳ מנחם בר׳ יוסי היא זו המשנה והיא שנוייה סתם. ולא כל דבריהן של חכמים הללו בכל המשנה סתומין הן, אלא המשניות שהזכירום בלבד. **[פיסקא] בית הכנסת לוקחין תיבה.** אוקימנא בכנסת של כפרים, אבל כנסת של כרכים לא מזדבנא משום שהיא של רבים. **אמר רב אשי** כנשתא דמתא מחסיא אע"ג דמעלמא קא אתו לה ושל רבים היא, כיון דאדעתא דידי אתו אי בעינא מצינא מזביננא לה. **וכנסת** של טרסיים בירושלים שקנאה ר׳ אלעזר בן עזריה הם עשאוה לעצמם ולא מסרוה לרבים, לפיכך מכרוה. **וכנסת** של כרכין אין מוכרין לפי שאינה שלהן, והתניא [אחוזתכם] מטמא בנגעים ואין ירושלים מטמא׳ה בנגעים. אמר ר׳ יהודה אני לא שמעתי שאין מטמא בנגעים אלא בית המקדש. הא בתי כנסיות דירושלים מיטמאין, אמאי והא דכרכים נינהו. **ופרקינן** אימא לא שמעתי אלא מקום מקודש ואפילו בתי כנסיות במשמע. **במאי פליגי,** תנא קמא סבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים, ואינה אחוזה לפיכך אינה מטמאה. ור׳ יהודה סבר נתחלקה ואחוזתם היא, זולתו מקום מקודש. **וכי** הני תנאי מה היה בחלקו של יהודה הר הבית לשכות ועזרות, מה בחלקו של בנימין כו׳, האי תנא סבר נתחלקה וחלק ליהודה ובנימין היא. **והאי** תנא סבר לא נתחלקה, דתניא אין משכירין בתים בירושלם לפי שאינן שלהן כו׳. **אמר אביי** שמע מינה דרך ארץ להניח אכסניי לבעל הבית הקנקן שהיה בו היין ושתאו, והעור של כבש ששחט ואכלו. **אמר רבא** לא שנו, מכרו רחוב לוקחין בדמים בית הכנסת כך וכך וכו׳, אלא אם לא מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר. אבל אם מכרו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, אפי׳

א) נראה דל"ל ולא ר"ע היא אלא לר׳ מנחם בר"י היא וכו׳.